

— kako sam kaže — kroz dvadeset godina držao u zagrebačkoj katedrali. Baš u tome ja vidim najveću vrijednost ovog Penićevog djela: to je dobar priručnik za katehetske propovijedi, odnosno sadržajno veoma dobar priručnik-udžbenik za odrasle polaznike vjerske obuke (gimnazijalce i studente).

Nakon reforme misnog lekcionara i nakon možda i pretjerano doslovno shvaćenog pojma »homilija« našli su se svećenici pred činjenicom da starije propovjedničke priručnike više ne mogu koristiti. Novih pak priručnika za propovijedi još nema u dovoljnom izboru. Neka novija homiletska literatura ne odgovara našim potrebama: naime od gole »znanstvene« egzegeze, koja se gubi u zamršenim i hotimice zamrsanim problemima, vjernik nema one duhovne koristi koju očekuje od propovijedi. A suvremene »poruke« (naše stare »primjene«) koji puta su tako bezlične i blijede, da ostavljaju dojam kako se one odnose na nekog neodređenog, a ne na konkretnog vjernika-slušatelja. K tome naša homiletska literatura zaboravlja da današnji vjernici — napose mlađi — ne poznaju svoju vjeru. Situacija je u tom pogledu gora u gradovima, nego li možda kod »neukog svijeta« u provinciji. Naše homiletsko-egzegetsko nadmudrivanje koji puta se čini kao neka logomahija bez pravog sadržaja, koja leti negdje u zraku preko glava slušatelja. Tako naime izgledamo mnogo »učeniji i suvremeniji«! A sadržaj našeg vjerovanja, — vjerska pouka — danas se nažalost zanemaruje. — Djelo dra Janka Penića je veoma dobar priručnik za katehetske propovijedi, jer ima sadržaja i jer je taj sadržaj dan na jasan i svakome razumljiv način. — Bilo bi od velike koristi i bilo bi nužno, da naše duhovne oblasti opet uvedu »kršćanski nauk« (prije misa ili prije »večernjica« (koje su negdje bez opravdana razloga ukinute) i da se pod tim »kršćanskim naukom« sustavno izlažu vjerske istine. Penićevo djelo upravo je stvoreno za to. Mlađi svećenici, koji su prolazili suvremenu teologiju i koji se služe suvremenom teološkom terminologijom, znat će bez sumnje taj sadržaj dati »suvremenijim jezikom«, ali ovdje imaju s a d r ž a j !

No i kod »suvremenog izražavanja« neće biti zgorega povoditi se za Penićevom jasnoćom, — imajući pred očima one kojima govore!

Duboki sadržaj i jasnoća izražaja, prilagođena našem prosječnom čovjeku, glavne su odlike ovog Penićevog djela. I zato ono ima i danas svoj *raison d'être*. A da je to djelo doista i prihvaćeno od čitalačke publike, najbolje dokazuje već drugo izdanje prvog sveska. Zato mi se čini, da među tolikim omašnim suvremenim teološkim knjigama u knjižnici današnjeg svećenika-pastoralca ne bi smjela nedostajati ni ova skromna četiri sveska Penićeva djela.

Antun Ivandija

Dr Josip Kribl, Berdjajevo egzistencijalno-eshatološko gledanje čovjeka i svijeta, poseban otisak iz »Crkve u svijetu«, br. 1. i 2./1973. Split 1973. (str. 20)

Kao vrstan poznavalac Berdjajeve misli K. je 30. svibnja 1972. održao u Pamploni (Španjolska) predavanje koje ovom publikacijom pruža na uvid i hrvatskoj javnosti. Predavač se odvažio da na veoma sažetom prostoru iskaže jednu od najzagonetnijih koncepcija koja je nastala u prvom polovici XX. stoljeća. I letimičan pregled na brojne podnaslove, koji ovu studiju čine izvanredno preglednom i sustavnom, pokazuje da je piscu pošlo za rukom te u smioni splet Berdjajevih nazora unese obilje jasnoće, koju bismo inače uzalud tražili u izvornim djelima slavnog ruskog prognanika.

U naslovu studije ocrtane su temeljne smjernice K-ova napisa: polazišnu točku predstavlja čovjek, koji kroz egzistencijalno realiziranje svoje slobode privodi i sebe i čitav svijet k eshatonu. Zacijelo, u tom procesu nije zanemaren ni zapostavljen Bog — »izvor nadosobnih vrednota« (2); ipak, Berdjajev nije oduševljen Augustinovim shvaćanjem o ulozi što je ima milost pri usavršavanju čovjeka i sveukupne stvorene stvarnosti (11). On smatra da se u čovjeku nalaze stvaralačke mogućnosti i vlastite stvaralačke snage te je na taj način doslovce partner svog Boga: »čovjek je pot-

reban Bogu i Bog stradava dokle god čovjek to ne spozna» (12). Pod tim vidom trebalo bi valjda reći da čovjek ustvari egzistencijalnim svojim realiziranjem i samoga Boga — Carstvo Božje — privodi k eshatonu. U ovakvom se zaključnom izvodu razabire kako je dalekosežna početna Berdjajeva definicija čovjeka, koja nadasve ističe razliku između individuuma i osobe. Individuum bi naime kod njega značio samo pojedinačno ostvarenje određene vrste — doslovce »naravno-biologijsku kategoriju« (2); osoba pak predstavlja u njegovoj viziji stvarnosti stvaralačku cjelinu koja, kao takva, transcendirira okvire svakog društva odn. kolektiva te konkretnom puninom života ostvaruje nadosobne vrijednosti. Pri ovom je isticanju osobnosti Berdjajev veoma oprezan i čuva se svakog »individualizma«, tj. ne izolira osobu bilo kakvim solipsističkim sferama nego je nastoji skladno utkati u interpersonalno zajedništvo. Zato brižno luči društvo, shvaćeno kao rodovski skup individua ili kolektiv, od zajednice u kojoj osoba jedino može doći do rascvata stvaralačkih svojih mogućnosti (2—4). Na dnu ove razlike između individua i osobe, odn. između društva i zajednice skriva se tajnoviti Berdjajev zamišljaj slobode: njemu je K. posvetio gotovo polovicu čitave studije (4—10, 12—14). Kroz desetak sažetih, nu savjesno dokumentiranih poglavlja, možemo uočiti i sav mistični zanos Berdjajevih vidika baš kao i njihovu zalomljenost, nedomišljenost, da ne reknemo — proturječnost! Sloboda bi naime, prema Berdjajevu, prethodila samoj konstituciji bića kao takvog, prethodila bi i čovjeku i samom Bogu kao svojevrsan nestvoreni »praiskon«; pod tim ponavlja se u Berdjajevu sustavu davni pokušaj Plotinova »henizma«, ali ne toliko na razini umne kontemplacije koliko u pravcu stvaralačke, slobodne akcije. Ona naime iskonska, »do-bivstvena« sloboda (5—6) stoji ispred svega što iako jest kao otajstveni »Un-grund«; iz nje niče i Božansko Trojstvo i sav stvoreni svijet s ljudima tako — te i nehotice moramo pomišljati na osnovne crte Bergsonove »stvaralačke evolucije«... Dakako, kod Berdjajeva je cijeli nazor plotinski sublimiran i, uz

to, kad je riječ o Bogu i čovjeku, personalistički strukturiran. Sa svim tim neminovno se ipak postavlja pitanje: da li je ta praiskonska, »dobivstvena« sloboda zbilja samostvaralačka — u smislu sposobnosti izričnog samoodlučivanja, ili je sputana »nužnošću« i svedena u isti red s neakvim produhovljenim instinktom kakav se ponekad susreće kod »stvaralački« raspoloženih umjetnika?! Problem se još mnogo više oštara na onim mjestima gdje Berdjajev nastoji opisati konačni domet cjelokupne slobode i njezina stvaralaštva: htio bi naime da je pod svaku cijenu upravi u sferu »nad-dobra«, s onu strane starinske razlike »dobra i zla«, dakle u regiju u kojoj zamire »normativna« etika ustupajući mjesto kreativnoj maštovitosti (14—17). Prema njemu, sloboda bi i samo zlo preobražavala u dobro — što na kraju dovodi u sumnju kršćanski nazor o vječnosti Pakla (17—18); ali se u ovoj pretpostavci poriče valjanost načela proturječja koje upravo u oporbi dobra i zla pronalazi svoju najradikalniju primjenu... Pitanje je stoga: može li se u ovakvom zamišljaju slobode sam termin »sloboda« ozbiljno uzeti? Nije li ona kod Berdjajeva puki »prainstinkt« koji na kraju krajeva sve »nivelira« i tako sve »spasava«? Ne bi li onda sva dramatika našeg bivanja i slobodnog odlučivanja, unatoč biranim »egzistencijalno-eshatoloških« opisa, bila prilično neozbiljna? U svakom slučaju, zasluga je K-ova napisala što nam upravo s virtuosnom neusiljenošću iznosi Berdjajevu zamišljaje, ne skrivajući ranjavanja mjesta na kojima se slavni ruski mislilac ni sâm nije pravo snalazio; na taj način čitatelj je izazvan, a ujedno i pripravljen, da se kroz vlastito reflektiranje upusti u dijalog s izloženim nazorima.

Josip Čurić

KATEKIZAM 3, KATEKIZAM 4, KATEKIZAM 5, KATEKIZAM 6. Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1973.

Izdavanjem tih četiriju katekizama popunjen je konačno kod nas ciklus priručnika za vjersku pouku za sve godine osmogodišnjeg školovanja.